

Suriyeli Sığınmacıların İşsizlik Oranlarına Etkileri: TRC1 Bölgesi İçin Farkların Farkı Analizi

Celal TAŞDOĞAN¹

*The Impact of Syrian Refugees on Unemployment Rates: Differences in Difference Analysis
for TRC1 Region*

ARTICLE INFO

Article History:

Date Submitted: 09.04.2020

Date Accepted: 09.05.2020

JEL Classification:

J22,

J61,

J6.

Keywords:

Differences in
Difference,
Syntetic Control,
Syrian Refugees,
Unemployment.

ABSTRACT

This study investigates the effects of Syrian refugees in TRC1 region, covering Gaziantep, Kilis and Adıyaman provinces, on unemployment rates in the region with the Difference Differences Method. One of the main assumptions in order to compare the experiment group and the control group in the double differences analysis is that the analyzed shock or policy has no effect on the control group. However, this assumption is that Syrians to be in all provinces in Turkey has become more difficult on the fact. The difference of the study from the relevant literature is that the refugees take into account the effect of spreading to all provinces and try to reduce the biased in the coefficients with the Synthetic Control Group. In empirical analysis, the effects of the refugees on unemployment rates into formal sectors were calculated in that labor are classified in age, gender and education level. Especially since 2015, the increase in the number of the refugees and the low unemployment rates of the refugees in the TRC1 region cause a debate about substituting the native labor. Although the employment of the refugees in the informal sectors, at first glance, prevents the substitution of the native labor in the formal sectors, it was observed that the unskilled native labor faced substitution and withdrew from the labor market. On the other hand, skilled labor was found to be positively affected by the refugees entering the labor market.

¹ Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Özet

Bu çalışma Gaziantep, Kilis ve Adıyaman illerini kapsayan TRC1 bölgesindeki Suriyeli sığınmacıların bölgedeki işsizlik oranlarına etkilerini Farkların Farkı Yöntemi ile incelemektedir. Farkların farkı analizlerinde deney grubu ile kontrol grubu karşılaştırmasının yapılabilmesi için temel varsayımlardan biri analiz edilen bir şok veya politikanın kontrol grubu üzerinde bir etkisinin olmadığıdır. Elbette bu varsayım, Suriyelilerin Türkiye'deki tüm illerde bulunuyor olması gerçeğinden hareketle güçleşmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmanın ilgili yazından önemli bir farkı sığınmacıların tüm illere yayılma etkisini dikkate alması ve Sentetik Kontrol Grubu ile katsayılardaki sapmaları azaltmaya çalışmasıdır. Ampirik uygulamada işgücü yaş, cinsiyet ve eğitim seviyesine göre sınıflandırılarak sığınmacıların formel sektörlerdeki işsizlik oranlarına etkileri hesaplanmıştır. Özellikle 2015 yılından itibaren sığınmacı sayısındaki artış ve sığınmacıların TRC1 bölgesindeki düşük işsizlik oranları yerel işgücünü ikame ettiğine dair bir tartışmaya neden olmaktadır. Sığınmacıların enformel sektörlerde istihdam edilmesi, ilk bakışta formel sektörlerdeki yerel işgücünün ikamesini engellese de elde edilen bulgulara göre vasıfsız yerel işgücünün ikame ile karşı karşıya kaldığı ve işgücü piyasasından çekildiği görülmüştür. Buna karşılık vasıflı işgücünün ise sığınmacıların işgücü piyasasına girmesinden olumlu etkilendiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Farkların Farkı, Sentetik Kontrol, Suriyeli Sığınmacılar, İşsizlik

Giriş

Türkiye, Suriye'de 2011 yılından itibaren meydana gelen olaylar neticesinde kitleler halinde sığınan Suriyeliler'i uluslararası sözleşmeler ve ulusal düzenlemeler² çerçevesinde "geçici koruma statüsündeki sığınmacılar" olarak kabul etmiştir.

Suriyeli sığınmacılar nüfus büyüklüğüne göre sırasıyla Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır topraklarında bulunmaktadır. Bunlar arasında Türkiye, sadece Suriye iç savaşının en yoğun yaşandığı dönemde değil, mevcut durumda da en çok Suriyeli sığınmacı barındıran ülke

² İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi: Madde 14; Cenevre Sözleşmesi Madde 1; Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü, Madde 1/3; 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde 91, 2014/6883 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği Suriyeli sığınmacıların yasal statüsü ile ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemelerdir.

konumundadır (AFAD, 2016:112). Suriye’de çatışmaların başlamasıyla 2011 yılı Nisan ayında 252 kişilik ilk grup Türkiye’ye gelmiştir. Türkiye’deki Suriyeli sayısı 2012’de 80 bin, 2013’te 600 bin, 2014’te 1,5 milyon (AFAD, 2019a), 2015’de 2,6 milyon, 2017’de 3 milyon, 2017’de 3,2 milyon ve 2018’de 3.634.378’e ulaşmıştır (AFAD,2019b). 2019’da ise bir miktar azalma göstererek 3. 576. 370 kişiye ulaşmıştır (GİGM, 2020). Görüldüğü gibi oldukça ciddi bir sığınmacı sayısı ile karşı karşıya kalınmıştır.

Bu çalışmanın konusu olan TRC1 (Gaziantep, Kilis ve Adıyaman) bölgesi de Suriyeli sığınmacılardan en çok etkilenen bölgelerin başında gelmektedir. 2019 yılsonu itibari ile Suriyeli sığınmacı sayısı Gaziantep’te 454 361, Kilis’te 116 252 ve Adıyaman’da 21 016 kişidir. Bu şehirlerin nüfusuna oranlandığında Gaziantep’te % 22,4, Kilis’te % 81,6 ve Adıyaman’da % 3,4’e karşılık gelen sığınmacı olduğu ortaya çıkmaktadır (GİGM, 2019).

Sığınmacıların ağırlıklı olarak kentlere yerleşmesi ve kamplarda sayılarının azalması ile birlikte Suriyelileri konu eden tartışmalar yeni boyutlar kazanmaya başlamıştır. 2020 Ocak ayı itibariyle kamplarda kalan Suriyeli sayısı 63 491 kişi gözükmekte ve bu toplamda 3 576 344 kişiye ulaşan Geçici Koruma altındaki Suriyeli sayısının yaklaşık % 1,8’sine karşılık gelmektedir (GİGM, 2020). Dolayısıyla yaklaşık 98,2’si kentlere ve ilçelere dağılmış olan Suriyelilerin uyumu ve ekonomiye etkileri konusu merak edilen ve hatta çokça da spekülasyon yapılan bir konu haline gelmiştir.

Türkiye’deki Suriyelilerin ekonomik etkileri konusundaki tartışmalar, sığınmacıların ilk geldiği yıldan bu güne kadar önemli değişiklikler göstermektedir. Başlangıçta kamplarda olmaları dolayısıyla daha çok onlar için yapılan eğitim, sağlık ve barınma harcamaları gündemde iken zamanla kentlere yerleşmeleri ile birlikte enflasyon, işsizlik ve dış ticaret etkileri konusunda araştırmalar ve raporlar yayınlanmıştır.

Suriyeli sığınmacıların ekonomik etkileri konusu akademik çalışmalarda giderek daha fazla yer almasına rağmen ampirik çalışmaların yetersizliği fark edilmektedir. Özellikle işgücü piyasasına etkileri konusunda yapılan tartışmaların daha çok subjektif değerlendirmelerle sınırlı olması, konuyla ilgili bir uzlaşının ortaya çıkmasını engellemektedir. Dolayısıyla sığınmacıların toplam nüfus içindeki payının yüksek olduğu Kilis ve Gaziantep’in içinde

bulduğu TRC1 bölgesinde, sığınmacıların işgücü piyasasına etkilerinin tespit edilebilmesi diğer iller açısından da önemli bir ipucu olarak görülmektedir. Bu çalışmada ise sığınmacıların TRC1 bölgesinde yoğunlaştığı yıllar (2015 ve sonrası) itibari ile işsizliğe etkileri eğitim, cinsiyet ve yaş sınıflandırması temelinde farkların farkı yöntemi kullanılarak değerlendirilmektedir.

1. TRC1 Bölgesi: İşgücü Piyasası

2018 yılı itibari ile TRC1 bölgesinde işsizlik oranı % 12,8 olarak hesaplanmıştır. 2018 yılı itibariyle bölgede 112 bin kişinin işsiz olduğu ve bunun 86 bininin erkek geriye kalanın ise kadın olduğu tespit edilmiştir. Yaş dağılımına göre işsizlik oranına bakıldığında ise 15-24 yaş diliminde 36 bin kişi bulunduğu ve bu yaş diliminde erkeklerde işsizlik oranının % 18,5, kadınlarda işsizlik oranının ise % 22,8 olduğu hesaplanmıştır (TÜİK,2019).

Tablo 1. TRC1 (Gaziantep, Kilis, Adıyaman) İşgücü Piyasası

	İşgücü (1000 kişi)	İşsiz (1000 Kişi)	İşsizlik oranı (%)
2004	557	84	15,1
2005	550	76	13,8
2006	529	80	15,2
2007	568	102	18
2008	634	104	16,4
2009	641	110	17,2
2010	698	85	12,1
2011	679	98	14,4
2012	715	84	11,8
2013	763	56	7,3
2014	744	60	8
2015	782	78	9,9
2016	828	118	14,3
2017	861	130	15,1
2018	876	112	12,8

Kaynak: TÜİK

Dolayısıyla, TRC1 bölgesinde genç işsizliğin yüksek olduğu bir durumla karşı karşıya kalındığı görülmekte ve bu sorunun 2010 yılı öncesinde de benzer olduğu bilinmektedir. TRC1 bölgesindeki işsizlik meselesi tartışılırken çoğunlukla Suriyeli sığınmacıların sayısı öncelikli neden olarak öne sürülebilmektedir. Tablo 1’de görüldüğü gibi işsizlik oranında 2007-2015

döneminde ciddi bir azalma olduğu ve Suriyelilerin sayısının hızla arttığı dönem olan 2013, 2014 ve 2015 yıllarında ise işsizliğin en düşük seviyelerde olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte Tablo1’de işgücü sayısının sürekli arttığı da fark edilmektedir. İllerin nüfusunun artmasına paralel işgücü sayısının artması beklenen bir durumdur. Örneğin, Gaziantep’te 2010-2018 döneminde şehir nüfusu 327 800 kişi artarken aynı dönemde işgücü sayısı da 178 000 kişi artmıştır. Dolayısıyla artan nüfusun bir kısmının da 15 yaş altı veya 65 yaş üstü olduğu da dikkate alındığında işgücüne katılım oranının epeyce yüksek olduğu söylenebilir. Gaziantep’te işgücüne katılım oranı ortalama % 46,8 (TÜİK,2019) iken artan nüfusun işgücüne katılımının oldukça yüksek olması işsizlik oranları üzerindeki baskının bir başka nedeni olarak görülmektedir.

Literatürde Suriyeli sığınmacıların ağırlıklı olarak vasıfsız işgücünü ikame ettikleri ve hatta üretimi artırarak vasıflı işgücü için ilave talep oluşturdukları veya sadece vasıfsız işgücünün işini kaybetmesine neden olduklarına dair iddialar bulunmaktadır³. TRC1 bölgesinde özellikle Kilis ve Gaziantep’teki Suriyeliler’in yoğunluğu dikkate alındığında, bölgenin bu iddialar için önemli bir örneklem olabileceği kabul edilebilir.

Tablo 2. İşsizlik Oranının İşgücününün Vafına Göre Dağılımı

	İşsizlik Oranı	Vasıfsız	Vasıflı
2004	15,3	16,3	12,1
2005	13,8	14,9	10,3
2006	15,1	16,4	10,9
2007	18,1	18,2	16,2
2008	16,4	17,0	14,5
2009	17,2	17,9	14,0
2010	12,0	12,5	11,2
2011	14,4	15,1	12,0
2012	11,7	12,1	10,8
2013	7,3	7,3	7,1
2014	8,1	7,5	8,9
2015	10,0	10,4	9,5
2016	14,3	13,8	15,3
2017	15,1	14,2	16,1
2018	12,8	11,5	15,4

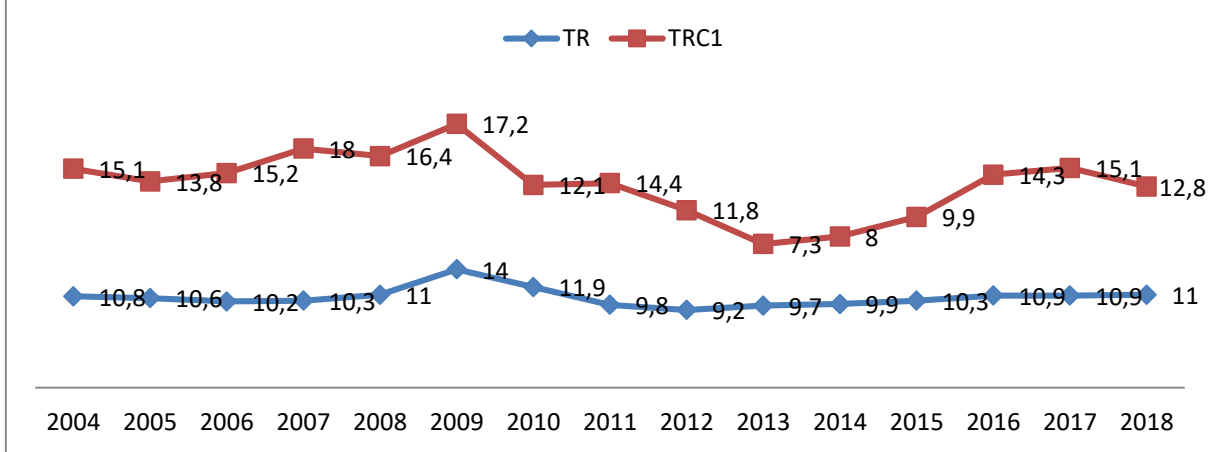
Kaynak: TÜİK

³ Ayrıntılı bilgi için bkz., Bahçekapılı ve Çetin, 2015:14; Üstün, 2015:6-7; Del Carpio ve Wagner, 2015: 3-4; Ceritoğlu, vd., 2017:4-5.

Bu kapsamda Tablo 2’de okur-yazar olmayan ve lise altı eğitimliler vasıfsız, lise, teknik lise ve yüksek öğretim mezunları vasıflı işgücü olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların yoğunlaştığı yıllar olan 2012, 2013, 2014 ve 2015 yılları dikkate alındığında hem vasıflı hem de vasıfsız olan işgücünün son dönemdeki en düşük işsizlik seviyesini gördüğü tespit edilmiştir. Özellikle vasıfsız işgücünün işsizlik oranı 2004 yılından itibaren sürekli azalmış ve 2013 ve 2014 yıllarında en düşük seviyeye ulaşmıştır.

2016, 2017 ve 2018 yıllarında ise işsizlik oranında tekrar bir artış olduğu özellikle de vasıflı işgücünde işsizliğin daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Elbette bu artışın nedeni olarak yine Suriyelileri işaret etmenin de sakıncaları bulunmaktadır. Bölgedeki Suriyelilerin büyük çoğunluğu vasıfsız işgücü konumundadır. Özellikle dil sorunu yaşayanlar başta olmak üzere eğitim seviyesi ne olursa olsun Suriyelilerin büyük ölçüde vasıfsız işlerde ve enformel sektörlerde çalıştığı gözlemlenmektedir.

Şekil 1. Türkiye (TR) -TRC1 İşsizlik Oranlarının Karşılaştırılması

Kaynak: TÜİK

Türkiye’deki ortalama işsizlik oranı ile TRC1 bölgesindeki işsizlik oranının kıyaslandığı Şekil 1’e bakıldığında ise Türkiye’deki işsizliğin 2009 yılı dışında genel anlamda istikrarlı bir seyir izlediği görülecektir. Buna karşılık TRC1 bölgesinde ise işsizliğin istikrarsız olduğu ve birkaç istisna yıl dışında Türkiye’deki ortalama işsizlikten yüksek olduğu fark edilmektedir. Bu istisna denilen yıllar; 2013,2014 ve 2015 yıllarıdır ve bölgedeki Suriyeli sayısının hızla arttığı dönem olarak ta bilinen yıllardır.

Tablo 3. TRC1 Bölgesinde İstihdamın Esas İşteki Durumuna Göre Dağılımı

	Toplam İstihdam	Ücretli/yevmiyeli (%)	Kendi Hesabına Çalışan (%)	Ücretsiz Aile İşçisi (%)
2004	472	0,54	0,35	0,1
2005	474	0,6	0,33	0,07
2006	449	0,62	0,29	0,08
2007	465	0,61	0,29	0,1
2008	530	0,55	0,28	0,17
2009	531	0,62	0,27	0,11
2010	614	0,61	0,27	0,12
2011	581	0,68	0,25	0,07
2012	631	0,67	0,24	0,09
2013	707	0,65	0,24	0,11
2014	684	0,66	0,24	0,1
2015	704	0,67	0,23	0,1
2016	710	0,72	0,21	0,06
2017	731	0,7	0,23	0,07
2018	764	0,7	0,21	0,08

Kaynak: TÜİK

TRC1 bölgesinde işsizlik artışını açıklayan bir diğer önemli gösterge de işgücünün esas işteki durumunu gösteren verilerdir. Tablo 3'te takip edilebildiği kadarıyla bölgedeki istihdamın yapısal bir değişikliğe uğradığı dikkat çekmektedir. Kendi hesabına çalışanların payı 2004 yılında % 35 seviyesinde olmasına rağmen 2018 yılına gelindiğinde bu payın % 21'e düşmüş olması küçük sermaye sahibi mikro işletmelerin azaldığına dair bir gösterge olarak kabul edilebilir. Bunun doğal sonucu olarak ücretli, yevmiyeli veya maaşlı çalışan veya çalışmak isteyenlerin sayısında da bir artış söz konusu olmuştur. Ücretli, yevmiyeli ve maaşlı çalışanların payı 2004 yılında % 54 iken bu oran 2018 yılına gelindiğinde % 70'e ulaşmıştır. Bölgedeki işsizlik rakamları üzerindeki baskının bu gelişme ile de yakından ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Bir başka deyişle kendi hesabına çalışanların bundan vazgeçerek ücretli, yevmiyeli bir işe yönelmesi işgücü piyasası üzerinde en az nüfus artışı kadar önemli bir baskıya yol açmaktadır

Bunların dışında işgücünün ücretli, yevmiyeli veya maaşlı olarak çalışmayı daha çok tercih etmeye başlaması ile birlikte kayıt dışı istihdamda da bir azalma olduğu göze çarpmaktadır. 2017 yılı itibari ile Gaziantep'te zorunlu sigortalı sayısı 295 467 kişiye ulaşmıştır. Bu sayı 2010 yılına kıyasla yaklaşık % 79'luk bir artışa karşılık gelmektedir. Kilis'te ise bu artış yaklaşık % 44 ve Adıyaman'da yaklaşık % 69'dur. Buna ek olarak kadın istihdamında

zorunlu sigortalı çalışan sayısının ise 2017 yılında 2010 yılına kıyasla iki kattan fazla artmış⁴ olması bir başka önemli gelişme olarak dikkate alınmalıdır (SGK, 2010, 2018).

Buna karşın bölgede yabancıların çalışma izinleri takip edildiğinde son derece düşük bir sayının olduğu göze çarpmaktadır. Kayıt dışı istihdam Türk vatandaşları için azalırken yabancılar için halen önemli bir sorun olarak devam etmektedir. 2018 yılı itibari ile Gaziantep'te yabancılar için verilen çalışma izinleri toplamı 4.486, Kilis'te 585 ve Adıyaman'da 49 olarak gözükmekte ve bunun ne kadarının Suriyeli sığınmacıları kapsadığı tam olarak istatistiklerde belirtilmemektedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018). Bu açıdan değerlendirildiğinde 2018 yılındaki çalışma izinlerinin tamamı Suriyeli Sığınmacılar için verilmiş olsa dahi bölgedeki Suriyeli sığınmacıların sayısının 591 629 kişi olduğu hesaba katıldığında bu sayının yetersizliği görülmektedir.

2. TRC1 Bölgesi: İşgücü Piyasasındaki Suriyeli Sığınmacılar

TRC1 bölgesinde en güçlü ekonomiye sahip olan Gaziantep'teki Suriyeli sığınmacıların çalışma çağındaki nüfusu 248 423 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu yaş dilimindeki kadınların oranı % 48 iken erkeklerin oranı % 52'dir. Tablo 4'te görüldüğü gibi kadınların istihdam oranı % 37 iken erkeklerde bu oran % 82 olarak hesaplanmıştır. Aktif nüfus oranlarına bakıldığında kadınlar ile erkeklerin oranı arasında kısmen daha az fark olmasına rağmen kadınlarda işsizlik oranı % 12 iken erkeklerde bu oran % 6 olarak hesaplanmıştır⁴.

Burada dikkat çeken husus erkeklerin işsizlik oranı 2018 yılında TRC1 bölgesinde % 12,8 ve kadınların oranı % 12,5 olmasına (TÜİK, 2019) rağmen Suriyelilerin işsizlik oranının düşük olmasıdır. Bir başka çalışma ise bu bulguları teyit etmektedir. 2019 yılında yapılan bu çalışmaya göre Gaziantep'teki sığınmacıların yalnızca % 10'u işsizdir (Türk Kızılay ve WFP, 2019: 25).

⁴ AFAD (2017) Raporu'nda yapılan anket temelli bir araştırmaya göre Gaziantep'teki Suriyelilerin % 84,6'sının çalışmadığı gibi çarpıcı bir iddia yer almaktadır. Bu çalışmada ise GİGM resmi veri tabanındaki güncel bilgiler kullanılmaktadır.

Tablo 4. Gaziantep'teki Suriyeli Sığınmacıların İşgücü Piyasası Göstergeleri

	Kadın (% 48)	Erkek (%52)	Toplam
15-65 Yaş	118.620	131.282	248.423
Ev Hanımı	52.528		
Öğrenci	15.695	17.003	32.698
İşgücü	50.397	114.279	164.676
Çalışan	44.364	107.743	152.107
İşsiz	6.033	6.536	12.569
İşsizlik Oranı*	0,12	0,06	0,08
İşgücüne Katılım Oranı*	0,42	0,87	0,66
İstihdam Oranı*	0,37	0,82	0,61

Kaynak: GİGM, (2019); *, GİGM Veri tabanından elde edilen bilgiler ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Suriyeli kadınların işsizlik oranı % 12 gözükmele birlikte burada belirleyici olan faktörün 52 528 kadının ev hanımı olarak gözükmesidir. Ev hanımı olanların dikkate alınmadığı durumda çalışan sayısının önemli bir orana karşılık geleceği görülecektir. İşgücü olarak belirlenen kadınların sayısı 50 397 kişi iken bunların 44 364'ü çalışmaktadır. Dolayısıyla çalışmak istemesine rağmen iş bulamayan kadınların sayısı 6 033 kişi olarak tespit edilmekte ve bu konumdaki erkeklerin sayısı ise 6 536 kişi gözükmektedir.

Eğitim seviyesi düşük olan Suriyeli sığınmacıların mesleki deneyimleri incelendiğinde ise önemli bir sorun ile karşı karşıya olunduğu görülmektedir. Yapılan bir çalışmaya göre kamp dışında olan sığınmacıların % 49,9'unun herhangi bir mesleği yoktur. Bu oran kamplarda yaşayanlar için % 79'dur. Gaziantep'e gelmeden önceki durumuna göre kendisini el işçisi olarak tanımlayan Suriyeli oranı % 38, zanaatkâr olarak tanımlayanların oranı % 5,8 iken tarım ve hayvancılık ile uğraştığını söyleyenlerin oranı ise % 1,1'dir (AFAD, 2017: 55). Yapılan bir başka çalışmada ise Suriyelilerin % 56'sının Gaziantep'te daha önce sahip oldukları mesleklerini yapamadıkları tespit edilmiştir (SABR ve MDN, 2015: 9).

Tablo 5. Kilis'teki Suriyeli Sığınmacıların İşgücü Piyasası Göstergeleri

	Kadın (% 44)	Erkek (%56)	Toplam
15-65 Yaş	31.907	37.130	69.037
Ev Hanımı	13.439		
Öğrenci	3.867	4.500	8.367
İşgücü	14.601	32.630	47.231
Çalışan	13.122	30.893	44.015
İşsiz	1.479	1.737	3.216
İşsizlik Oranı*	0,10	0,05	0,07
İşgücüne Katılım Oranı*	0,46	0,88	0,68
İstihdam Oranı*	0,41	0,83	0,64

Kaynak: GİGM, (2019); *, GİGM Veri tabanından elde edilen bilgiler ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 5'te görüldüğü gibi Kilis'teki çalışma çağındaki Suriyeli sığınmacı sayısı 69 037 kişidir. Gaziantep'ten farklı olarak Kilis'teki sığınmacıların % 56'sı erkek ve % 44'ü kadındır. Kilis'te sığınmacı kadınların istihdam oranı % 41 iken işsizlik oranı % 10 gözükmektedir. Erkeklerde ise istihdam oranı %83 gözükürken işsizlik oranı % 5 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 6'da ise Adıyaman'daki çalışma çağındaki nüfusun 10 532 kişi olduğu gözükmektedir. Burada kadınların toplam nüfus içerisindeki payı % 48 olurken erkeklerin oranı % 52'dir. Kadınların istihdam oranı ise % 32 gözükmekte diğer iki ile kıyasla oldukça düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda buna paralel olarak kadınların işsizlik oranı da %15 olarak hesaplanmıştır. Adıyaman'daki Suriyeli sığınmacı erkeklerin istihdam oranı % 80 iken işsizlik oranı % 6 olarak diğer illerle benzer bir durum sergilemektedir.

Tablo 6. Adıyaman'daki Suriyeli Sığınmacıların İşgücü Piyasası Göstergeleri

	Kadın (% 48)	Erkek (%52)	Toplam
15-65 Yaş	5.054	5.478	10.532
Ev Hanımı	2.446		
Öğrenci	730	792	1.522
İşgücü	1.878	4.686	6.564
Çalışan	1.597	4.382	5.979
İşsiz	281	304	585
İşsizlik Oranı*	0,15	0,06	0,09
İşgücüne Katılım Oranı*	0,37	0,86	0,62
İstihdam Oranı*	0,32	0,80	0,57

Kaynak: GİGM, (2019); *, GİGM Veri tabanından elde edilen bilgiler ile yazar tarafından hesaplanmıştır.

Her ne kadar TRC1 bölgesinde toplamda Suriyeli sığınmacıların işsizlik oranı bölge ortalamasının altında gözükse dahi düşük eğitim seviyeleri, kendilerine uygun iş kollarının yeterli düzeyde olmaması ve mesleki becerileri olmayanların sayısının yüksek olması ve çalışma izinleri olmadığı için enformel sektörlerde istihdam edilmeleri gibi nedenler Suriyelilerin Türkiye'deki işgücü piyasasında güçlüklerle karşılaşmasına neden olduğu düşünülmektedir

Bununla birlikte sığınmacıların Türkiye'ye gelmeden önce çalışmaları karşılığında elde ettikleri gelirin de oldukça düşük seviyede olduğu ifade edilmektedir. 2017 yılı için yapılan çalışmada aylık geliri 75 Dolar ve altı olanların oranı % 83 olarak hesaplanmıştır. 75 ve 155 dolar arasında gelir kazananların oranı ise % 11,4'tür (AFAD, 2017: 65). Dolayısıyla sığınmacıların Suriye'deyken elde ettikleri aylık ortalama kazançları oldukça düşük seviyede olduğundan önemli ölçüde yoksul kesimlerin Türkiye'ye sığındığı düşünülmektedir. Suriyelilerin 2017 yılında Türkiye'deki aylık ortalama kazançlarının ise 908 TL (229,39 Dolar) olduğu tespit edilmiştir. Bu tarih itibari ile Türkiye'deki asgari ücret 354,70 dolara karşılık geldiğinden Suriyeliler Türkiye'de daha düşük ücretle çalışmasına rağmen Suriye'deki kazançlarına kıyasla daha fazla gelir elde etmektedirler. Elbette satın alma gücü açısından değerlendirildiğinde artan kazançlarına rağmen Suriyeli hanehalklarının % 77'sinin temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı da görülmüştür (IOM, 2018: 2). Yine 2017 yılındaki AFAD tarafından yapılan çalışmada Türkiye'deki Suriyeli erkeklerin % 53'ü 250 ile 499 dolar arasında gelir elde ederken kadınların % 55'inin 249 dolar ve altında aylık gelir elde ettiği ifade edilmektedir (AFAD, 2017: 68). 2019 yılında yapılan bir başka çalışmada ise sığınmacıların aylık ortalama 1 058 TL kazanç elde ettikleri ve çalıştıkları sektörlerle göre de kazançlarının değiştiği tespit edilmiştir. Buna göre en yüksek ortalama kazanç 1 322 TL ile tekstil sektörü olurken en düşük kazanç 798 TL ile tarım sektörüdür (Türk Kızılay ve WFP, 2019: 33).

Sonuç olarak vasıfsız işgücü olarak tanımlayabileceğimiz sığınmacıların enformel sektörlerde iş bulabildikleri düşük ücrete razı oldukları için bu piyasalardaki yerel işgücünü ikame ettikleri düşünülmektedir. Sığınmacıların işgücü piyasasına ve işsizlik oranlarına etkileri ise çalışmanın ilerleyen bölümünde detaylı olarak incelenmektedir.

3. Literatür Taraması

Suriyeliler ile birlikte Türkiye'nin karşılaştığı ani sığınmacı artışına benzer durumlar ile Dünya'nın başka bölgelerinde de karşılaşılmıştır. Bu bakımdan diğer deneyimlerin ışığında Suriyeli sığınmacıların etkilerinin tartışılmasında yarar bulunmaktadır⁵. Örneğin, Nisan 1980'de Küba yönetiminin Miami'ye gitmek isteyen Küba'luları engellemeyeceğini ilan etmesiyle birlikte Mayıs-Eylül 1980 döneminde yaklaşık 125 000 kişi sınırı geçerek sığınmacı olmuştur. Miami işgücü piyasasında ortaya çıkan bu arz şoku piyasadaki ücretlerin düşmesine neden olmadığı gibi şaşırtıcı bir şekilde olumlu etkilere de yol açmıştır. Küba'dan gelen sığınmacıların yarattığı % 7'lik işgücü arzı sisteme kolayca uyum sağlayabilmiştir. Burada Miami işgücü piyasasında daha önceden var olan Kübalıların sağladığı bağlantıların, gelen sığınmacıların bir kısmının işgücü piyasasının açığı olan alanlarda çalışabilecek vasıfta olmasının ve sığınmacıların önemli bir kısmının da vasıfsız işlere uygun olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Miami'deki sektörlerin vasıfsız işgücüne ihtiyaç duymasının da bunda etkili olduğu görülmektedir (Card, 1990: 255-257).

1962'de Cezayir'in bağımsızlığını kazanması ile birlikte yaklaşık 900 000 kişi Fransa'ya gelmiş ve işgücü piyasasında olumsuz etkiler yaratmışlardır. Fransa işgücü piyasasına gelenlerin sayısındaki % 1'lik artışın işsizliği % 0,19 artırdığı tespit edilmiştir. Esasen Cezayir'den gelenlerin büyük çoğunluğu vasıflı olması ve kendi tercihlerine göre coğrafi bölge seçmesi yerleşiklerin iş bulabilme koşullarını zorlaştırmıştır (Clemens ve Hunt, 2017: 20). Vasıfsız işgücü ve belirli bir bölge esas alındığında ise etkinin daha az olduğu görülmüştür (Borjas ve Monras, 2016: 44-45). 1970 yıllarda Angola ve Mozambik'ten Portekiz'e önemli ölçüde göç gerçekleşmiş, Portekiz'in bu ülkelerden çekilmesi sonucu ortaya çıkan göç dalgası işgücü piyasasında yerli işgücü açısından sorunlara neden olmuştur (Carrington ve De Lima, 1996: 345). 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliğinde İsrail'e önemli ölçüde vasıflı işgücü göçü yaşanmıştır. Bu göç ile birlikte İsrail'de yerleşik olanların ücret artışları kısmen azalmış olsa da istihdam üzerinde olumlu etkiler görülmüştür. Dolayısıyla kitlesel bir göçün işgücü piyasası üzerinde önemli bir etki yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır

⁵ Farklı ülke deneyimlerinin daha detaylı karşılaştırması için bkz., Tümen, (2015); Bahçekapılı, ve Çetin, (2015); Clemens ve Hunt, (2017).

(Friedberg, 2001:1403). Tüm bunlardan hareketle ülkelerin benzer göç deneyimlerinin işgücü piyasası üzerinde farklı etkiler yarattığı söylenebilir.

Türkiye’de ise Suriyeli sığınmacıların gelmesi ile birlikte, sığınmacıların makroekonomik göstergeler ve işgücü piyasasına etkilerine dair tartışmaların literatürde öne çıktığı görülmektedir. Bu çalışmanın kapsamı işgücü piyasası ile sınırlı olduğundan ilgili literatürde işgücüne odaklanan ampirik sonuçlara kısaca yer verilmektedir. Söz konusu bu çalışmalarda sığınmacıların kamplarda oldukları dönem ile il merkezlerinde oldukları dönemin farklı etkilere neden olduğu iddia edilmekle birlikte il merkezlerindeki mevcut durumda da olumlu ve olumsuz etkiler yarattıkları öne sürülmektedir.

Akgündüz, vd., (2015), araştırmalarında dört farklı bağımlı değişkeni incelemişlerdir. Bunlar, ortalama fiyat seviyesi, gıda ve kira artışları, vasıflara göre işsizlik oranları ve iç göçtür. Çalışmada 2012 yılı itibari ile sığınmacılar için hazırlanan kampların bulunduğu 10 ili kapsayan 6 bölge deney, geriye kalan bölgelerin ortalaması ise kontrol grubu olarak seçilmiştir. Farkların farkı yöntemi ile 2012 öncesi ve sonrası olmak üzere iki farklı dönemin incelendiği analizde sığınmacıların işsizlik üzerinde bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Aynı yöntemi kullanan Tunaer-Vural, (2020)’de ise En Küçük Kareler yöntemi ile yaptığı tahminlerde sığınmacıların toplam işsizlik üzerinde bir etkisi olmamasına rağmen tarım, sanayi ve hizmet sektörü olarak işsizliğin ayrıştırılması durumunda istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşmıştır. Buna göre sığınmacıların sanayi sektöründeki işsizlik üzerindeki etkisi negatif olurken tarım ve hizmet sektöründeki işsizliği pozitif yönde etkilediği hesaplanmıştır.

Esen ve Oguş-Binatlı, (2017), sığınmacıların istihdam üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalarında 26 bölge için sabit etkiler modeli kullanmıştır. Modelde bölgelerin sığınmacı yoğunluğuna göre kukla değişken hazırlayarak, sığınmacıların işsizlik ve kayıt dışı istihdam üzerindeki etkilerini incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre sığınmacıların başlangıçta istihdama olumlu katkıları var iken zamanla bunun tersine döndüğünü tespit etmişlerdir. Dolayısıyla bu çerçevede yapılan tartışmalara bakıldığında sığınmacıların kamplarda kaldıkları dönemde yardımlar, altyapı çalışmaları ve sunulan hizmetler çerçevesinde kampların buldukları illerde ilave istihdam yarattıkları kabul edilmektedir. Bununla karşılık

sığınmacıların il merkezlerine yerleşmeye başlamasıyla birlikte bu sürecin sona erdiği düşünülmektedir.

Bahçekapılı ve Çetin (2015) sığınmacıların il merkezlerine yerleştiği dönemi esas alan başka çalışmada, 7 farklı bölgede 16 ili kapsayan verilerle basit farkların farkı yöntemini kullanmış ve 2010-2014 dönemini karşılaştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Konya, Karaman, Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinde sığınmacıların işsizlik üzerinde negatif bir etkisi olduğu hesaplanmıştır. Ayrıca çalışmada sığınmacıların ekonomi üzerindeki etkilerinin bölgelere göre değiştiği ve işgücü piyasasında özellikle vasıfsız işgücünü olumsuz etkilediği iddia edilmiştir (Bahçekapılı ve Çetin, 2015: 14).

2010-2013 dönemini inceleyen bir başka çalışmada ise sığınmacıların yoğun olduğu 5 bölgedeki iller dikkate alınmıştır. Çalışmada yarı deneysel yöntem olan farkların farkı analizi ile yapılan incelemede sığınmacıların kayıt dışı istihdamın nüfusa oranının % 2,2 azaldığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak kayıt dışı istihdamdaki bu azalmanın yaklaşık % 50'sinin işgücü piyasasının dışında çıktığı vurgulanırken kayıt dışı çalışan erkeklerdeki azalmanın % 1,9, kadınların oranın ise % 2,6 olduğu hesaplanmıştır (Ceritoğlu, vd., 2015:4-5). Bir başka deyişle sığınmacılar ile birlikte enformel sektörlerde yerli işçilerin işgücü piyasasını terk ettiklerine dikkat çekilmiştir. Bu sektörlerde yerli işçiler yerine sığınmacıların tercih edilmesindeki en önemli etken ise Suriyeli sığınmacıların yerli işçilere kıyasla daha düşük ücrete razı olmalarıdır (Üstün, 2015:6-7).

Bu konuda yapılan ampirik bir çalışmada enformel sektörde çalışan her 10 sığınmacının vasıfsız 6 yerli işçinin işini kaybetmesine ve işgücü piyasasından çekilmesine neden olduğu hesaplanmıştır. Bununla birlikte enformel sektördeki düşük ücretlerin maliyet düşüşüne neden olduğu ve çıktı seviyesini artmasını sağlayarak formel işgücü talebinin yükselmesini sağladığı belirtilmiştir. Bir başka deyişle Suriyeliler enformel sektörde kayıt dışı olarak düşük ücretle çalıştığı için ortaya çıkan üretim artışı ile kayıtlı çalışan yerli işgücü talebi artmakta ve maliyetlerdeki düşüş ilave iş yaratmaktadır. Bahsi geçen çalışmaya göre enformel sektördeki her 10 sığınmacı çalışan sayesinde ilave 3 kayıtlı yerli işçi iş bulabilmektedir. Tabii burada bahsedilen işlerin yüksek vasıflı ve eğitilmiş işgücü için ortaya çıkması da olumlu bir yön olarak değerlendirilmektedir (Del Carpio ve Wagner, 2015: 3-4).

Elbette enformel sektördeki bahsi geçen olumlu etkiye rağmen kayıt dışı istihdamın artması kayıt dışı işletme sayısının da artmasına neden olmakta ve ilave sorunlara zemin hazırlamaktadır (Lordoğlu, vd., 2004: 2-4), Örneğin, Güneydođu'da tekstil sektöründeki bir işçi 40 TL'ye çalışırken bu ücret günlük 9,50 TL'ye düşmüş, İstanbul'da bir ayakkabı 6 TL'ye dikilirken bu ücret 2,50 TL'ye düşmüştür. Bunun doğal sonucu olarak düşük ücret ile maliyetlerini azaltmayı amaçlayan işletmelerin bir kısmı kayıt dışılığa eğilimli hale gelmiştir (Altunç, vd., 2017: 201). Sürdürülebilirlik açısından son derece tartışmalı bir konu olan kayıt dışı olma halinin orta ve uzun dönemde yapısal sorunlara neden olabileceği düşünülmektedir.

Düşük ücrete razı olan işgücünden yararlanma isteği sadece yerli işletmeler için değil mikro ölçekli Suriyeli işletmeler içinde önemli bir fırsat olarak görülmektedir. Daha çok Suriyeli müşterilerine hitap eden ürünlerin üretildiği bu işletmelerin bir çoğunun kaçak olması veya ticaret odalarına ve esnaf ve sanatkarlar odalarına kayıtlı olmaması, yerel esnafın şikayetlerine yol açmakta ve haksız rekabet oluşturdukları yönünde şikayetler artmaktadır. Küçük esnaf olarak da adlandırılan ve kayıt dışı çalışan bu işletmelerin berber, bakkal, telefoncu, seyyar satıcı, lokanta, fırıncı, turizm-seyahat acente işletmeciliği, yöresel ürünlerin satıldığı yerler ve atölyelerde kilim-savan, battaniye vb. küçük üretim yaptığı araştırmalarda tespit edilmiştir (Koyuncu, 2016: 201).

Tüm bu sorunlu alanlara rağmen Suriyeliler'in 2017 yılında Türkiye GSMH'sine katkısı % 1,96 olarak hesaplanmıştır. Yine aynı yıl yarattıkları katma değer GSMH'nin % 1,51'ine karşılık gelmiş ve buna bağlı olan tüketim ve yatırım talebi % 0,45 olarak hesaplanmıştır. İlk bakışta düşük gibi gözükse de bu oranların 2023 yılında daha fazla olacağı iddia edilmekte ve yarattıkları katma değerin % 2,08'e, elde ettikleri katma değer üzerinden ortaya çıkan tüketim ve yatırım talebinin ise % 0,61'e ulaşacağı tahmin edilmektedir (FEMİSE, 2019: 29-30).

4. Metodoloji

DeneySEL (experimental) veya yarı deneySEL (quasi-experimental) verilerin kullanıldığı ve dışsal şokların (genelde kamu politikalarındaki değişmenin) bireyler, hanehalkları, firmalar veya şehirler üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmalarda farkların farkı (differences in difference veya double differences) yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntemde politikanın

etkisine maruz kalan bir deney grubu (treatment group) bir de uygulanan politikadan etkilenmediği kabul edilen ve rassal veya açıkça seçilebilen kontrol grubuna (control group) ihtiyaç bulunmaktadır. Bu iki grup arasındaki sistematik farkları görebilmek için de en az iki yıla ihtiyaç bulunmaktadır. Her iki gruba ait politika öncesi ve sonrasında temsil eden yıllar tanımlandığında toplamda en az dört yıla ait gözlem değerleri elde edilmektedir. Buna ek olarak incelenen politikanın etkilediği yılları genişleterek de panel veri seti oluşturulabilmektedir.

Kontrol grubunu, C; deney grubunu, T ile ifade ettiğimizde, deney grubunun yatay kesit verisini dikkate alan (deney grubu dışındaki değerler sıfır) dT değişkeni hazırlanır. Sonra d2 kukla değişkeni ile politika sonrasında temsil eden zaman dilimine 1 değeri verilerek ilave bir değişken daha elde edilir. Tahmin denklemi ise şu şekilde yazılır;

$$y = \beta_0 + \delta_0 d2 + \beta_1 dT + \delta_1 d2 \cdot dT + \text{Diğer Faktörler} \quad 1.$$

Burada y çıktı değişkeni, δ_1 , dışsal şokun etkisini temsil etmekte ve farkın farkı tahmin edicisi olarak kabul edilmektedir.

$$\delta_1 = (y_{2,T} - y_{2,C}) - (y_{1,T} - y_{1,C}) \quad 2.$$

Söz konusu bu tahmin edici katsayıyı iki grup ve iki zaman için yaptığımızda aşağıdaki gibi δ_1 ortalama politika etkisi olarak hesaplanmış olacaktır.

	Öncesi	Sonrası	Sonrası-Öncesi
Kontrol Grubu	β_0	$\beta_0 + \delta_0$	δ_0
Deney Grubu	$\beta_0 + \beta_1$	$\beta_0 + \delta_0 + \beta_1 + \delta_1$	$\delta_0 + \delta_1$
Deney-Kontrol	β_1	$\delta_0 \beta_1 + \delta_1$	δ_1

Benzer bir şekilde zaman dilimini ve grup sayısı genişletilerek aynı katsayıyı $\delta_1 = (y_{i,j,T} - y_{i,j,C}) - (y_{i,j,T} - y_{i,j,C})$ $i = 1.2.3 \dots n; j = 1.2.3 \dots n$, EKK yöntemiyle de tahmin etmek mümkün hale gelmektedir (Wooldridge, 2012: 457-58).

$$y_{i,j} = \beta_0 + \delta_0 d2 + \beta_1 dT + \delta_1 d2. dT + \varepsilon_{i,j} \quad 3.$$

Elbette tahmin denkleminde bazı varsayımlar yapılmaktadır. Bunlardan en önemlisi paralellik varsayımdır. Bir başka deyişle her hangi bir dışsal şok olmadığı durumda kontrol grubu ve deney grubunun paralel bir trend göstermesidir. Bu varsayımın ortadan kalkmasına neden olan en önemli sorun ise deney grubu için tanımlanan dışsal şokun kontrol grubuna yayılmış olmasıdır (Fredriksson ve De Olivera, 2019: 523-24).

Sıklıkla karşılaşılan bu problemin çözümü için Abadie, vd. (2010:495-96) Sentetik Kontrol Yöntemi'ni önermektedir. Buna göre $J + 1$ tane grubumuz olduğunu ve bunlardan sadece birinin deney grubu olduğunu varsayarsak geriye kalan J kadar grup potansiyel kontrol grubu olacaktır. Ayrıca deney grubunun belirli bir dönem kesintisiz bir şekilde dışsal şoka veya müdahaleye maruz kaldığını varsayarsak; Y_{it}^N dışsal şoktan etkilenmeyen i grubunun t dönemindeki çıktı değeridir. Burada $i = 1, \dots, J+1$ ve dönem $t = 1, \dots, T$ 'dir. T_0 dışsal şok öncesi dönemdir ve $1 \leq T_0 < T$ olarak tanımlanır. Y_{it}^I ise i grubunun t dönemindeki dışsal şokun olduğu durumda çıktı değeridir. Buradaki i grubunun dışsal şoka maruz kaldığı dönem $T_0 + 1$ 'den T 'ye kadar olan dönemdir. $t \in \{1, \dots, T_0\}$ döneminde tüm grupların $i \in \{1, \dots, N\}$ dışsal şoktan etkilenmediği varsayılmaktadır. Dolayısıyla paralellik varsayımı gereği dışsal şok öncesi dönemde $Y_{it}^I = Y_{it}^N$ olarak kabul edilir.

i grubunun t dönemindeki şoktan etkilenme katsayısı ise $\alpha_{it} = Y_{it}^I - Y_{it}^N = Y_{1t} - Y_{1t}^N$ şeklinde hesaplanmaktadır. t döneminde gözlenen i grubunun dışsal şoka maruz kaldığı dönem için 1 diğer dönemler için sıfır değeri verilen bir kukla değişken (D_{it}) gösterge olarak kullanıldığında, şok öncesi $T_0, (1 \leq T_0 < T)$ sıfır, şoka maruz kalınan ($t > T_0$) dönem ise 1 değeri alacaktır. Buradan hareketle dışsal şokun etkisi α_{it} şu şekilde görülmektedir.

$$Y_{it}^I = Y_{it}^N + \alpha_{it} D_{it} \quad 4.$$

Burada eksik kalan kısım kontrol grubunun tahmini olacaktır. Bunun için de bir tahmin denklemi tanımlanmaktadır.

$$Y_{it}^N = \delta_t + \theta_t Z_i + \lambda_t \mu_i + \varepsilon_{it} \quad 5.$$

Denklemden 5'te δ_t sabit terim, Z_t gözlenebilen değişken, μ_t gözlenemeyen değişken, ϵ_{it} hata terimidir. Yukarıda ifade edildiği üzere J+1 grup var iken içinden birini deney grubu olarak seçtiğimizde geriye kalanların potansiyel kontrol grubu olması durumunda, bu grupların ağırlıklı ortalaması ile bir endeks oluşturulur. $W = w_2, \dots, w_{J+1}$, ($w_2 + \dots + w_{J+1} = 1$) koşulları altında denklemi yeniden düzenlersek;

$$\sum_{j=2}^{J+1} w_j Y_{jt} = \delta_t + \theta_t \sum_{j=2}^{J+1} w_j Z_j + \lambda_t \sum_{j=2}^{J+1} w_j \mu_j + \sum_{j=2}^{J+1} w_j \epsilon_{jt} \quad 6.$$

ve çıktı değerini hazırlanan endekse (w_2^*, \dots, w_{J+1}^*) göre yeniden yazdığımızda şokun yarattığı etkiyi tahmin edebiliriz.

$$\hat{\alpha}_{it} = Y_{1t} - \sum_{j=2}^{J+1} w_j^* Y_{jt} \quad 7.$$

EKK yöntemi ile yapılan tahminlerde karşılaşılan problemlerden bir diğeri ise seri korelasyon (serially correlation) problemidir. Kullanılan serilerin uzunluğuna bağlı olmakla birlikte söz konusu problemin çözümü için yeniden örnekleme (bootstrapping) tekniği kullanılabilir (Bertrand vd., 2004:243).

Panel veriler hem zaman serisi hem de yatay kesit verilerinden oluştuğu için zamana ve birimlere göre değişim göstermektedir. Bu kapsamda yeniden örnekleme tekniği tek boyutlu olarak zamana veya birimlere göre uygulanırken her iki boyutu da dikkate alan yöntemler geliştirilmiştir. δ_1 tahminin EKK yönteminde zamana ve birimlere göre değişmediği varsayılmaktadır. Dolayısıyla panel veri setinde bu varsayımın geçerliliğinin ortadan kalkması parametrelerin tutarsız olmasına yol açmaktadır. Bu sorunun ortadan kaldırılması için kullanılan yeniden örnekleme yöntemlerinden biri, kalıntı temelli (residual-based) yeniden örnekleme yöntemidir. Burada kalıntı değerleri kullanılarak yapay (pseudo) bir değişken ve bu değişkenin yapay parametre değeri elde edilir.

İlk aşamada havuzlanmış regresyon modeli ile gözlenemeyen veya ölçülemeyen değişkenler (Z) için EKK tahmin edicisi $\hat{\beta}$ ve kalıntı değerleri \hat{u}_{it} hesaplanır.

$$\hat{\beta} = (Z/Z)^{-1}Z/Y \quad 8.$$

$$\hat{u}_{it} = y_{it} - Z_{it}\hat{\beta} \quad \text{veya} \quad U = Y - Z\hat{\beta} \quad 9.$$

İkinci aşamada kalıntı matrisinden U, yeniden örnekleme yöntemi kullanılarak kalıntıların yapay bir örnekleme U^* oluşturulur ve bağımlı değişkenin yapay parametre değeri hesaplanır.

$$y_{it}^* = Z_{it}\hat{\beta} + u_{it}^* \quad \text{veya} \quad Y^* = Z\hat{\beta} + U^* \quad 10.$$

Bu aşamada havuzlanmış regresyon Y^* ve Z kullanılarak yeniden tahmin edilir.

$$\hat{\beta}^* = (Z/Z)^{-1}Z/Y^* \quad 11.$$

Son olarak bu iki aşama, yeniden örneklemede güven aralığını % 90 veya 95 seviyesine çıkarabilecek standart B sayısından bir fazla olacak şekilde tekrarlanır. Bu işlemlerden sonra elde edilen $\hat{\delta}^* = \{\hat{\delta}_b^*\}_{b=1,2,\dots,B+1}$ katsayısı için tutarlı bir tahmin elde edilmiş olur (Hounkannounon, 2011: 4).

5. Ampirik Uygulama

Çalışmanın bu kısmında TÜİK hanehalkı işgücü anketlerinden elde edilen 2004-2018 dönemine ait veriler temelinde; işgücünün yaş, cinsiyet ve eğitim sınıflandırmaları alternatif bağımlı değişkenler olarak kabul edilmiş ve Farkların Farkı analizi uygulanmıştır. Söz konusu verilerde Gaziantep, Kilis ve Adıyaman'dan oluşan TRC1 Bölgesi deney grubu olarak belirlenirken Türkiye'ye (TR) ait veriler kontrol grubu olarak tercih edilmiştir. Buna ek olarak alternatif kontrol grubu için Sentetik Kontrol Grubu hazırlanmış ve bunun için TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt), TRA2 (Ağrı, Kars, Ardahan, Iğdır), TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin) ve TR81 (Karabük, Zonguldak, Bartın) olmak üzere Suriyeli sığınmacıların görece en az bulunduğu bölgeler baz alınmıştır. Bu bölgelerin işsizlik oranlarının ağırlıklı ortalaması ile de Sentetik Kontrol Grubu verileri tamamlanmıştır.

Son olarak panel veri seti kullanılan farkların farkı denklemi EKK yöntemi ile istatistiksel olarak tahmin edilmiştir. Ampirik uygulamada karşılaşılan seri korelasyon problemi ise kalıntı temelli yeniden örnekleme tekniği ile giderilmeye çalışılmıştır.

Literatürde benzer şekilde yapılan çalışmalarda Suriyeli sığınmacıların işsizlik oranı üzerindeki etkileri ciddi farklılıklar içermektedir. Ceritoğlu vd. (2015) çalışmasında 15-64 yaş arası toplam işsizlik oranı, cinsiyete göre toplam işsizlik oranı ve düşük eğitim (lise altı) ile yüksek eğitim sınıflandırmalarına göre bağımlı değişkenler oluşturmuştur. Bu değişkenleri test ederken TRA1, TRA2, TRB1 ve TRB2 bölgelerini kontrol grupları olarak belirlerken deney grupları ise TR62, TR63, TRC1, TRC2 ve TRC3 olarak dikkate alınmıştır⁶. 2010-2013 dönemini kapsayan bu analizde elde edilen bulgulara göre sığınmacıların işsizlik oranı üzerindeki etkisi negatif olarak tespit edilmiştir.

Akgündüz vd. (2015) çalışmalarında TR62, TR63, TRB1, TRC1, TRC2 ve TRC3 bölgelerindeki illerin sığınmacı sayısının yüksek olduğu iller olarak tespit etmiş deney grubu olarak seçtikleri bu bölgelere karşılık kontrol grubu olarak ta İstanbul, Ankara ve İzmir'in dahil edildiği ve edilmediği iki durumu dikkate alarak tüm Türkiye'yi belirlemişlerdir. Elde ettikleri bulgulara göre sığınmacıların işsizlik üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi olmadığı hesaplanmıştır. 2012 yılı öncesi ve sonrasını baz aldıkları çalışmanın bulgularının bir önceki çalışmadan farklı olmasının, seçilen kontrol grubu ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Tümen (2016), 2010-2013 dönemini karşılaştırdığı çalışmasında deney grubu olarak TRC1, TRC2, TRC3, TR63 ve TR62 tercih edilmiş, kontrol grubu ise TRA1, TRA2, TRB1 ve TR62 olmuştur. Çalışmanın bulgularına göre sığınmacıların işsizlik oranı üzerinde pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu bu çalışmaların aynı dönemi incelemesine rağmen üç farklı bulgu etmesi konuyla ilgili ampirik uygulamanın yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Tunaer-Vural (2020) ise çalışmasında geçici barınma merkezlerinin olduğu illeri kapsayan bölgeleri öncelikli olarak sığınmacı nüfusun yoğun olduğu bölgeler (TR63, TRB1,

⁶ TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt), TRA2 (Ağrı, Kars, Ardahan, Iğdır), TRB1(Malatya, Elazığ, Tunceli, Bingöl), TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari), TR62(Adana, Mersin), TR63(Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye), TRC1(Gaziantep, Kilis,Adıyaman), TRC2(Şanlıurfa,Diyarbakır), TRC3(Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)

TRC1, TRC2, TRC3) olarak belirlemiş ve bunlara ek olarak TR10, TR31, TR41, TR42, TR51, TR52, TR62 ve TR72 bölgelerini⁷ de eklemiştir. Kontrol grubu olarak ta bunların dışında kalan tüm bölgeleri almıştır. Son olarak alternatif kontrol grubu olarak Ceritoğlu (2015)'te kullanılan TRA1, TRA2, TRB1 ve TRB2 bölgelerini kullanmıştır. 2006-2017 dönemini inceleyen bu çalışmanın bulgularında ise sığınmacıların işsizlik oranı üzerinde farklı kontrol grupları kullanılsa da istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı buna karşılık tarım, sanayi ve hizmetler olarak yapılan sınıflandırmada istatistiksel olarak anlamlı etkilere sahip olduğu görülmüştür.

Görülmektedir ki farkların farkı analizinde seçilen kontrol grubu analiz sonuçlarını büyük ölçüde değiştirmektedir. Bu daha açık ifade edebilmek için bu çalışmada ilk aşamada kontrol grubu olarak her bir bağımlı değişken için Türkiye ortalaması seçilmiştir. Bu kapsamda Suriyeli sığınmacıların yoğunlaştığı ve ağırlıklı olarak il merkezlerine yerleştiği yıl olarak kabul edilen 2015 yılından itibaren ortaya çıkan dışsal şokun Gaziantep, Kilis ve Adıyaman illerindeki işsizlik oranlarına etkileri hesaplanmıştır. 2015 yılı tespiti Apaydın ve Koç (2019) çalışmasında da bölgedeki işsiz sayısının arttığı yıl olarak ta tespit edilmiştir.

Tablo 7. TRC1 Bölgesinde Suriyeli Sığınmacıların İşsizlik Oranlarına Etkileri

Bağımlı Değişkenler	Sığınmacı Etkisi	R ²	F Testi
15 Yaş Üstü (Toplam)	-0,07* (0,016)	0,58	8,9*
15 Yaş Üstü (Kadın)	-0,03 (0,018)	0,57	8,35*
15 Yaş Üstü (Erkek)	-0,07* (0,018)	0,66	12,13*
15-24 Yaş (Toplam)	-0,06* (0,02)	0,30	3,74**
15-24 Yaş (Kadın)	-0,03** (0,02)	0,67	18,06*
15-24 Yaş (Erkek)	-0,06** (0,02)	0,33	4,27*
Okur-Yazar Olmayan (Toplam)	-0,09* (0,02)	0,54	10,33*
Okur-Yazar Olmayan (Kadın)	-0,02 (0,01)	0,14	1,45
Okur-Yazar Olmayan (Erkek)	-0,09* (0,02)	0,47	7,95*
Lise Altı (Toplam)	-0,08*	0,68	19,25*

⁷ TR10(İstanbul), TR31 (İzmir), TR41(Bursa, Eskişehir, Bilecik), TR42(Kocaeli, Düzce, Bolu, Sakarya, Yalova), TR51(Ankara), TR52(Konya, Karaman), TR62(Adana, Mersin), TR72(Kayseri,Sivas, Yozgat)

	(0,01)		
Lise Altı (Kadın)	-0,03*** (0,02)	0,33	4,27*
Lise Altı (Erkek)	-0,07* (0,01)	0,67	20,77*
Lise (Toplam)	-0,03* (0,01)	0,44	6,95*
Üniversite	-0,05* (0,02)	0,32	4,08*

Parantez içindeki değerler standart hata değerleridir. *,**,***, ise sırasıyla % 1, % 5 ve %10 hata paylarını temsil etmektedir.

Tablo 7’de sunulduğu gibi elde edilen bulgulara göre söz konusu şokun TRC1 bölgesi olarak tanımlanan illerde işsizlik oranı üzerinde negatif etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla sığınmacıların 2015 yılından itibaren bölgedeki işsizliği azaltıcı yönde bir etki yarattığına dair görüşleri destekleyecek bulguların elde edildiği söylenebilir. Bu konuda Ceritoğlu vd. (2015)’te benzer bulgulara ulaşılmıştır.

Bu bulgulara rağmen Ceritoğlu vd. (2015), Akgündüz vd. (2015) ve Tümen (2016) çalışmalarında sonuçlar farklı olsa da 2012 yılı öncesinde sığınmacıların olmadığı dönemi dışsal şok öncesi dönem olarak tanımladıklarından farkların farkı yöntemine göre şok öncesi ve şok sonrası dönemi yorumlayabilmişlerdir. Zaman içerisinde sığınmacıların neredeyse tüm illere dağılmış olması ile birlikte yakın dönemi inceleyen çalışmaların bu karşılaştırmayı yapabilmesi ise güçleşmiştir. Örneğin Tunaer-Vural (2020) çalışmasında incelenen dönemin 2017 yılına kadar genişlemesi nedeniyle kontrol değişkeni olarak sığınmacıların yoğun olmadığı bölgelerin seçilmesi yoluna gidilmiştir.

Tablo 8. TRC1 Bölgesinde Suriyeli Sığınmacıların İşsizlik Oranlarına Etkileri

Bağımlı Değişkenler	Sığınmacı Etkisi	R ²	F Testi
15 Yaş Üstü (Toplam)	1,84 (1,46)	0,75	27,05*
15 Yaş Üstü (Kadın)	-0,56 (1,41)	0,62	14,54*
15 Yaş Üstü (Erkek)	10,36*** (5,38)	0,79	33,34*
15-24 Yaş (Toplam)	4,46 (3,58)	0,75	27,17*
15-24 Yaş (Kadın)	-0,47 (3,59)	0,64	15,87*
15-24 Yaş (Erkek)	7,77** (3,56)	0,81	37,98*
Okur-Yazar Olmayan (Toplam)	-0,09* (0,02)	0,63	15,19*

Okur-Yazar Olmayan (Kadın)	-0,02 (0,02)	0,12	1,24
Okur-Yazar Olmayan (Erkek)	-0,11* (0,04)	0,58	12,37*
Lise Altı (Toplam)	-0,09* (0,02)	0,72	23,39*
Lise Altı (Kadın)	-0,05*** (0,03)	0,33	4,41*
Lise Altı (Erkek)	-0,08* (0,02)	0,73	23,56*
Lise (Toplam)	-0,03*** (0,01)	0,37	5,16*
Üniversite	-0,04*** (0,02)	0,15	1,56

Parantez içindeki değerler standart hata değerleridir. *, **, *** ise sırasıyla % 1, % 5 ve %10 hata paylarını temsil etmektedir.

Gelinen noktada Türkiye'deki neredeyse tüm illere yayılmış olan sığınmacıların yarattığı dışsal şokun ölçülmesinde farkların farkı yönteminin paralellik varsayımı oldukça tartışmalı hale gelmektedir. Çünkü bu varsayımın geçerliliği şokun olduğu bölge dışında bir yayılma etkisinin olmaması ile de ilişkilidir. Dolayısıyla Tablo 7'de elde edilen bulguların kontrol değişkeni seçimindeki güçlükler nedeni ile sağlamlık (robust) açısından yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Buradan hareketle çalışmanın ikinci aşamasında Sentetik Kontrol Grubu tanımlanarak analiz tekrar edilmiş ve Tablo 8'de sunulmuştur. Kontrol grubunun ağırlıklı ortalamasının alındığı bu yöntemde sığınmacıların en az olduğu bölgeler tercih edilmekte ve TRA1, TRA2, TR81 ve TR90 bölgelerinin verileri sentetik grup olarak yeniden düzenlenmektedir⁸.

Elde edilen bulgulara göre Suriyeli sığınmacıların TRC1 bölgesinde 15 yaş üstü işsizlik oranını ve 15-24 yaş aralığındaki genç erkek işsizliğini pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Bunun yanı sıra okur-yazar olmayan işsizlik ve özellikle de okur-yazar olmayan erkeklerin işsizlik oranı, lise altı hem kadın hem de erkek işsizlik oranları üzerinde ise negatif etkisi olduğu gözlenmiştir. Buna ek olarak sığınmacıların vasıflı işgücü olarak görülen lise ve üniversite mezunu işsizlik oranlarını da negatif yönde etkilediği hesaplanmıştır.

Çalışmanın ilk aşamasında seçilen Türkiye'nin ortalama işsizlik oranları farkların farkı yöntemi açısından şokun yayılma etkisi nedeniyle paralellik varsayımını ihmal etmektedir.

⁸ Sığınmacıların illere göre dağılımı EK'te yer almaktadır.

Dolayısıyla konuyla ilgili yapılan çalışmaların kontrol grubu olarak geniş bir bölgeyi tercih etmesinin katsayıların sapmasına neden olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada ise sentetik kontrol gurubu olarak şoktan en az etkilenen bölgelerin ağırlıklı ortalaması alınarak şokun yayılma etkisinden kaynaklanan sapmalar azaltılmaya çalışılmıştır.

Sonuç

Türkiye, 2019 yılsonu itibari ile 3.576.370 kişiye ulaşan Suriyeli sığınmacı sayısı ile en çok sığınmacı barındıran ülke haline gelmiştir. TRC1 bölgesinde yer alan Gaziantep ve Kilis illeri ise sınıra yakın olması nedeni ile sığınmacı yoğunluğunun oldukça ciddi olduğu iller olarak bilinmektedir. TRC1 (Gaziantep, Kilis, Adıyaman) bölgesinde 2019 yılsonu itibari ile Suriyeli sığınmacı sayısı 591.629 kişi olarak gözükmektedir. Bu bölgede kampların kapatılması ile birlikte bahsi geçen sığınmacı nüfus kent merkezlerine ve ilçelere yerleşmiştir. Özellikle 2015 yılından itibaren geri dönme umutları azalan bu insanlar yerleştikleri bölgenin işgücü piyasasında yer bulmaya başlamış ve bunun doğal sonucu olarak yerel işgücü için yarattıkları etkiler ile ilgili tartışmalar yeni boyutlar kazanmıştır. TRC1 bölgesinde 2013-2015 dönemi Suriyeli sığınmacıların en fazla yoğunlaştığı yıllar olmakla birlikte bu yıllardaki işsizlik oranları oldukça düşük seviyelerde gözükmektedir. Buna karşılık 2015 yılından itibaren işsizlik oranları önemli ölçüde artış göstermiş ve sığınmacıların bu artıştaki payları tartışılmaya başlanmıştır. Esasında 2013-2015 dönemine bakıldığında TRC1 bölgesindeki işsizlik oranları, Türkiye ortalama işsizlik oranlarına kıyasla oldukça düşük seyide olmasına rağmen genel seyre bakıldığında bölgenin işsizlik oranının sürekli olarak Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu söylenebilir. Bölgedeki sığınmacılar açısından işsizlik oranları değerlendirildiğinde ise Gaziantep, Kilis ve Adıyaman illerinde enformel sektörde çalışıyor olmaları bir tarafa bölge ortalamasının altında bir işsizlik oranı ile karşılaştıkları tespit edilmiştir. Sığınmacıların düşük eğitim seviyesi, iletişim güçlükleri ve çalışma izni konusunda karşılaştıkları kısıtlar enformel sektörlere yönelmelerine neden olmaktadır. Buna karşılık enformel sektörlerde yerel işgücünün yerini almaları ise bir başka tartışma alanı oluşturmaktadır. Sonuç olarak enformel sektörlerde yerel işgücünü ikame ederlerken formel sektörler açısından aynı durumun söz konusu olmadığı iddia edilmektedir.

Bu çalışmada 2015 yılından itibaren yoğunlaşan ve kentlere yerleşen sığınmacıların TRC1 bölgesindeki işsizlik oranlarına etkileri formel işgücü piyasası açısından değerlendirilmiştir. Bölgedeki toplam işsizlik oranları yanı sıra yaş, eğitim ve cinsiyet dağılımına göre detaylandırılan oranlara sığınmacıların etkileri, Farkların Farkı yöntemi ile analiz edilmiştir. Söz konusu yöntemin en önemli kısıtı kontrol grubu ve deney grubu arasında şok öncesi paralellik varsayımının geçerli olmasıdır. İncelenen dönem itibari ile sığınmacıların Türkiye'deki tüm illere yayılmış olması paralellik varsayımının ihlal edilmesine neden olduğundan iki farklı kontrol grubu kullanılarak bu durum açıklanmaya çalışılmıştır. Gelineen noktada Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de en az olduğu bölgelerin kontrol grubu olarak seçilmesi ve Sentetik Kontrol Grubu hazırlanması ile bu problem çözülmeye çalışılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre TRC1 bölgesinde enformel sektörde çalışan sığınmacıların formel sektörlerdeki çalışma çağındaki işgücünün ve 15-24 yaş arasındaki gençlerin işsizliğini artırdığı tespit edilmiştir. Buna karşılık okur-yazar olmayan işsiz erkeklerin işsizlik oranlarını ise azalttığı görülmüştür. Bu durum incelendiğinde 2014-2018 döneminde okur-yazar olmayan işgücünün % 8 azaldığı bir başka deyişle işsizlik azalışının nedeninin iş aramaktan vazgeçmeleri olduğu fark edilmiştir.

Bunlara ek olarak lise altı, lise ve üniversite mezunlarının işgücüne katılımı 2014-2018 döneminde artmasına rağmen sığınmacıların etkisi bu kesimler açısından olumlu olmuştur. Sonuç olarak Suriyeli sığınmacıların TRC1 bölgesinde vasıfsız işsizlik açısından olumsuzluk yarattığı, vasıflı işgücü açısından ise bir tehdit söz konusu olmadığı söylenebilir.

Kaynakça

Abadie, A., Diamond, A. ve Heinmueller, J., (2010), "Synthetic Control Methods for Comparative Case Studies: Estimating the Effect of California's Tobacco Control Program", *Journal of the American Statistical Association*, 105(490).

AFAD, (2016), *Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında: 2016*, www.afad.gov.tr , Erişim Tarihi, 10.10.2019.

AFAD, (2019a), *Suriye Krizinde Öne Çıkan Başlıklar: 2011-2014*, <https://www.afad.gov.tr/inforgrafikler>, Erişim Tarihi, 11.12.2019

- AFAD, (2019b), *Suriye Krizinde Öne Çıkan Başlıklar: 2011-2014*, <https://www.afad.gov.tr/inforgrafikler>, Erişim Tarihi, 11.12.2019
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2018), *Yabancı Çalışma İzni İstatistikleri*, www.ailevecalisma.gov.tr, Erişim Tarihi, 11.11.2019
- Akgündüz, Y.E., Van den Berg, M., ve Hassink, W., (2015), *The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis*, Discussion Paper, No. 8841, IZA.
- Altunç, Ö.F., Ucan, O., Akyıldız, A., (2017), "Dış Göçlerin Türkiye Ekonomisi'nde İşsizlik, Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri", *Researcher; Social Science Studies*, Cilt 5, Sayı. 8.
- Apaydın, Ş. ve Koç, Ü., (2019), "Suriyeli Göçmenlerin İşgücü Piyasasına Etkileri: Türkiye Örneği", *Fisconomia International Congress of Social Sciences*, December, Ankara.
- Bahçekapılı, C., ve Çetin, B., (2015), "The Impacts of Forced Migration on Regional Economies: The Case of Syrian Refugees in Turkey", *Intenational Business Research*, 8.
- Bertrand, M., Duflo, E. ve Mullainathan, S., (2004), "How Much Should We Trust Differences in Differences Estimates?", *The Quarterly Journal of Economics*, Vol.119:1.
- Borjas, J.G. ve Monras, J., (2016), *The Labor Market Consequences of Refugee Supply Shocks*, Discussion Paper, No. 10212, IZA
- Carrington, W. J., and P. J. F. De Lima, (1996), "The impact of 1970s repatriates Africa on the Portuguese labor market" *Industrial and Labor Relations Review*, 49:2.
- Card, D., (1990), "The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market", *Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 43, No. 2.
- Ceritoğlu, E., Gürcihan-Yüncüler, H.B., Torun, H., ve Tümen S., (2015), *The Impact of Syrian Refugees on Natives' Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from A Quasi-Experimental Design*, Discussion Paper, No. 9348, IZA
- Clemens, A.M., ve Hunt, J., (2017), *The Labor Market Effects of Refugee Waves: Reconciling Conflicting Results*, IZA, Discussion Paper, No: 10806.
- Del Carpio X.V. ve Wagner M., (2015), *The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market*, Policy Research Working Paper, World Bank.

- Esen, O., ve Oguş-Binatlı, A., (2017), "The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Economy: Regional Labour Market Effects", *Social Sciences*, 6
- FEMİSE, (2019), *The Long Term Impact of Syrian Refugees on Turkish Economy: An Input-Output Simulation*, EU-FEMİSE Project, FEM 43-05.
- Fredriksson, A. ve De Olivera, G.M., (2019), "Impact Evaluation Using of Difference in Differences", *RAUSP Management Journal*, Vol. 54 No. 4, 2
- Friedberg, R. M. (2001), "The impact of mass migration on the Israeli labor market", *Quarterly Journal of Economics* 116:4.
- GİGM, (2019), *Suriyeli Sığınmacılar Veri Tabanı*, Erişim Tarihi: 09.01.2020
- GİGM, (2020), www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638, Erişim Tarihi 01.02.2020
- Houkannounon, B. (2011), *Bootstrapping Differences-in-Differences Estimates*, CIREQ, Universite de Montreal, <https://www.rbnz.govt.nz>, Erişim Tarihi, 24.03.2020.
- IOM, (2018), Multi-Sector Needs Assessment of Syrians in Turkey's South-Eastern Provinces, *IOM Turkey Refugee Responses*.
- Koyuncu, A. (2016), Nimet mi? Külfet mi? Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıları ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar, İçinde, Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler, Ed. Esen, A. ve Duman M.
- Lordoğlu, K., Kiroğlu, M.M. ve Tanyılmaz K., (2004), *Türkiye'de Enformel İstihdam ve Yabancı Kaçak İşgücü*, UĞINAR Proje Raporu, İstanbul.
- SABR ve MDN, (2015), *Suriyeli-Türk Uyumu: Gaziantep'teki Suriyelilerin ve Türklerin Uyumu Araştırması*.
- SGK, (2010), *SGK İstatistik Yıllıkları*, www.sgk.gov.tr, Erişim Tarihi, 11.11.2019
- SGK, (2018), *SGK İstatistik Yıllıkları*, www.sgk.gov.tr, Erişim Tarihi, 11.11.2019
- Tunaer-Vural, B.M., (2020), "Impact of Syrian Forced Migration on Turkish Economy", *Sosyoekonomi*, Vol 28 (43).
- TÜİK, (2019), <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik>, Erişim Tarihi, 02.02.2020.
- Tümen, S., (2015), *The Use of Natural Experiments in Migration Research*, IZA World of Labor.
- Tümen, S., (2016), "The Economic Impact of Syrian Refugees on Host Countries: Quasi Experimental Evidence from Turkey", *American Economic Review*, Vol. 106, No.5.

-
- Türk Kızılay ve WFP, (2019), *Refugees in Turkey: Livelihoods Survey Findings*, Ankara, Turkey
- Üstün, N., (2015), *Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu: Sorunlar ve Öneriler*, Konya Ticaret Odası Araştırma Raporu.
- Wooldridge, J. M., (2012), *Introductory econometrics: a modern approach* (5th ed.), Mason, OH: SouthWestern College Publisher.
-

EK. 31.12.2019 Tarihi İtibari İle Suriyeli Sığınmacıların İllere Göre Dağılımı

İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN SURİYELİ	İL NÜFUS	KAYITLI SURİYELİ NÜFUSU İLE İL NÜFUSUNUN KARŞILAŞTIRILMA YÜZDESİ
TOPLAM		3.576.370	82.003.882	4,36%
1	İSTANBUL	479.420	15.067.724	3,18%
2	GAZİANTEP	454.361	2.028.563	22,40%
3	HATAY	439.983	1.609.856	27,33%
4	ŞANLIURFA	427.696	2.035.809	21,01%
5	ADANA	243.413	2.220.125	10,96%
6	MERSİN	207.834	1.814.468	11,45%
7	BURSA	176.773	2.994.521	5,90%
8	İZMİR	147.627	4.320.519	3,42%
9	KİLİS	116.252	142.541	81,56%
10	KONYA	111.399	2.205.609	5,05%
11	ANKARA	96.011	5.503.985	1,74%
12	KAHRAMANMARAŞ	93.604	1.144.851	8,18%
13	MARDİN	88.027	829.195	10,62%
14	KAYSERİ	73.714	1.389.680	5,30%
15	KOCAELİ	55.585	1.906.391	2,92%
16	OSMANİYE	49.736	534.415	9,31%
17	MALATYA	28.544	797.036	3,58%
18	DİYARBAKIR	23.619	1.732.396	1,36%
19	ADİYAMAN	21.016	624.513	3,37%
20	BATMAN	15.719	599.103	2,62%
21	ŞIRNAK	14.997	524.190	2,86%
22	SAKARYA	14.980	1.010.700	1,48%
23	ELAZIĞ	13.164	595.638	2,21%
24	MANİSA	13.061	1.429.643	0,91%
25	TEKİRDAĞ	12.859	1.029.927	1,25%
26	DENİZLİ	11.652	1.027.782	1,13%
27	MUĞLA	11.213	967.487	1,16%
28	NEVŞEHİR	9.744	298.339	3,27%
29	AFYON	9.145	725.568	1,26%
30	AYDIN	7.809	1.097.746	0,71%

31	BURDUR	7.653	269.926	2,84%
32	SAMSUN	6.510	1.335.716	0,49%
33	ÇANAKKALE	5.699	540.662	1,05%
34	ISPARTA	5.345	441.412	1,21%
35	ESKİŞEHİR	5.215	871.187	0,60%
36	HAKKARİ	5.215	286.470	1,82%
37	NİĞDE	5.044	364.707	1,38%
38	YOZGAT	4.784	424.981	1,13%
39	BALIKESİR	4.703	1.226.575	0,38%
40	ŞİRT	4.220	331.670	1,27%
41	YALOVA	3.881	262.234	1,48%
42	SİVAS	3.594	646.608	0,56%
43	TRABZON	3.365	807.903	0,42%
44	KASTAMONU	3.242	383.373	0,85%
45	AKSARAY	3.241	412.172	0,79%
46	BOLU	2.977	311.810	0,95%
47	ÇORUM	2.824	536.483	0,53%
48	UŞAK	2.497	367.514	0,68%
49	VAN	2.178	1.123.784	0,19%
50	ANTALYA	1.976	2.426.356	0,08%
51	DÜZCE	1.828	387.844	0,47%
52	KIRIKKALE	1.732	286.602	0,60%
53	MUŞ	1.521	407.992	0,37%
54	KÜTAHYA	1.443	577.941	0,25%
55	KİRŞEHİR	1.438	241.868	0,59%
56	BİTLİS	1.190	349.396	0,34%
57	ERZURUM	1.126	767.848	0,15%
58	AĞRI	1.119	539.657	0,21%
59	EDİRNE	1.074	411.528	0,26%
60	BİNGÖL	1.049	281.205	0,37%
61	RİZE	1.046	348.608	0,30%
62	TOKAT	1.046	612.646	0,17%
63	KIRKLARELİ	1.042	360.860	0,29%
64	KARABÜK	995	248.014	0,40%
65	ORDU	877	771.932	0,11%
66	KARAMAN	817	251.913	0,32%
67	AMASYA	806	337.508	0,24%
68	ZONGULDAK	623	599.698	0,10%

69	BİLECİK	608	223.448	0,27%
70	ÇANKIRI	597	216.362	0,28%
71	BARTIN	247	198.999	0,12%
72	GİRESUN	189	453.912	0,04%
73	SİNOP	170	219.733	0,08%
74	KARS	169	288.878	0,06%
75	ARDAHAN	118	98.907	0,12%
76	ERZİNCAN	103	236.034	0,04%
77	GÜMÜŞHANE	88	162.748	0,05%
78	IĞDIR	85	197.456	0,04%
79	TUNCELİ	45	88.198	0,05%
80	ARTVİN	37	174.010	0,02%
81	BAYBURT	22	82.274	0,03%

Kaynak: GİGM, 2019